

Hvad betyder Doi Moi for den enkelte familie?

Det fælles spørgsmål, som alle forfattere i bogen "Reconfiguring Families in Contemporary Vietnam" beskæftiger sig med, er: Hvad sker der i vietnamesiske familier under overgangen fra en socialistisk økonomi til markedsøkonomi?

Af Tine Gammeltoft

Toan er en ung ugift vietnamesisk mand, som bor i Los Angeles på USA's vestkyst. Her arbejder han som pedel på en skole, hvor han rengør toiletter. Arbejdet er dårligt betalt, og han er pinligt berørt, når han skal fortælle andre, hvad han laver. Med den slags arbejde og indkomst forventer han ikke at han kan finde en kvinde at gifte sig med.

"Mit arbejde har ingen status i dette samfund, siger han; ingen kvinde vil gifte sig med mig".

Men Toan vil gerne giftes, så med jævne mellemrum tager han til Vietnam i håb om at finde en kæreste. På ægteskabsmarkedet i Vietnam har han en helt anden status end i USA: I Vietnam er han rig, han kan invitere venner og familier på dyre restauranter og betaler gerne to millioner vietnamesiske dong for en flaske Hennessy cognac på en café. Når han er i Vietnam, kan han for en tid spille rollen som den rige Viet Kieu fra USA, der vender succesfuld hjem. Prisen betaler han, når han kommer tilbage til USA: her lever han af nudler og går aldrig ud. Toan lever, med andre ord, som i et u-land, når han er i USA, og som i et i-land, når han er i Vietnam.

Lua er en 14-årig skolepige, som bor sammen med sin bror på 9 og sin bedstefar på 60 i landsbyen Dong Vang i Den Røde Flods delta. Luas forældre arbejder i Hanoi, hendes

Reconfiguring Families in Contemporary Vietnam

Redigeret af Magali Barbieri & Danièle Bélanger. Stanford University Press 2009, 444 sider. Magali Barbieri er researcher for Institut National d'Études Démographiques i Paris, og leder af instituttets Population and Development Division. Danièle Belanger er Canada Research Chair i Population, Gender and Development, and associate professor i Department of Sociology på University of Western Ontario.

Køb bogen via DVF's hjemmeside, Generelt, Books in English.

mor som gadehandler, hendes far som bygningsarbejder. De kommer kun hjem cirka en gang om måneden. I deres fravær er Lua den ansvarlige for hjemmet: Det er hende, der vasker tøj, køber ind, laver mad og sørger for at bedstefar får sin medicin og at lillebror får lavet sine lektier. Folk i landsbyen roser hende for hendes ansvarlighed og modenhed, men hendes mor er ked af det.

"Hver gang jeg kommer hjem og ser, hvor tynde mine børn er, og hvor hårdt Lua må arbejde, må jeg tage mig sammen for ikke at græde", siger hun.

Toan og Lua er to af de personer, man møder i Magali Barbieri & Danièle Bélangers nye bog om familier i Vietnam. Bogen er blevet til på baggrund af en konference i Paris i 2004, og indeholder bidrag fra demografer, sociologer og antropologer fra USA, Vietnam, Canada, Frankrig og Singapore. Det fælles spørgsmål, som alle bogens forfattere beskæftiger sig med, er: Hvad sker der i vietnamesiske familier i overgangen fra en socialistisk økonomi til markedsøkonomi?

Der er nu gået to årtier siden reformprocessen Doi Moi startede, og i løbet af den tid har det vietnamesiske samfund undergået drastiske forandringer. Den økonomiske vækst er boomet, forbrugsmulighederne eksploderet, politiske relationer mellem stat og borgere er forandret, og kontakten til udlandet intensiveret.

En af bogens hovedpointer er, at den økonomiske 'transition' fra socialisme til markedsøkonomi kun kan forstås ved at tage familiers strategier i betragtning. Hvor en række andre bøger har set på transitionen fra et makro-perspektiv, vender denne bog blikket mod mikro-niveaet, og går tæt på familier: Hvad sker der i relationer mellem ægtefolk, mellem forældre og børn, mellem bedsteforældre og andre familiemedlemmer i disse år, hvor Vietnam undergår en række

hastige forandringer? Hvad sker der, når landbrugsproduktionen igen udlægges til familier; når social omsorg for syge, gamle og handicappede i vid udstrækning igen skal varetages af familien frem for staten; når kløften mellem rig og fattig pludselig vokser drastisk?

Økonomi og relationer

I bogens introduktion giver Bélanger og Barbieri et klart og kortfattet overblik over den 'transition', som Doi Moi har indebåret. De advarer mod at sætte alt for skarpe skillelinjer op mellem 'før' og 'efter' Doi Moi og pointerer, at mange af de forandringer, der foregår i dag, har rødder der rækker langt længere tilbage i tid end til reformernes start.

Introduktionen giver også et kort historisk rids over, hvad der har ligget i begrebet familie igennem tiden i Vietnam og ser på, hvordan familien har spillet sammen med de større sociale og politiske skift, der er sket igennem kolonialisme, revolution, socialisme, og overgangen til markedsøkonomi.

Udover introduktion og efterord indeholder bogen 13 kapitler, som fremlægger nyere forskning om forskellige aspekter af vietnamesiske familiers liv. Kapitlerne spænder vidt, og giver tilsammen et rigt indblik i familieliv, generationsrelationer og social forandring i Vietnam i dag. Der er kapitler om familieplanlægning, om sundhedspleje, om hiv/aids, om unge og ældre, om immigranter i USA, om kvindelige overhoveder i husholdningen, om familier på land og i by, om arbejde og uddannelse og migration.

Sundhedsvæsenet ændret

Kapitel 3 og 4 vil være af særlig interesse for de af DVFs medlemmer, der er engageret i foreningens sundheds- og hiv-projekter. I kapitel 3, der handler om sundhedspleje og familien i Vietnam, giver Anil Deolalikar først et historisk rids over de forandringer, der er sket i Vietnams sundhedssektor de seneste par årtier, og ser dernæst nærmere på udvalgte sundhedsproblemer.

I den første del af kapitlet beskriver Deolalikar, hvordan den vietnamesiske stat de sidste par årtier har trukket sig mere og mere ud af sundhedssektoren. I årene før Doi Moi, og især fra 1968 og to årtier frem, investerede staten betydelige ressourcer i opbygningen af et sundhedsvæsen, der sikrede hele befolkningen adgang til sundhedsydelse. Selvom der desværre ikke findes studier af, hvordan lokale sundhedsklinikker fungerede i 1960'erne og 1970'erne, ved man, at der i denne tid blev etableret et vidtrækkende netværk af sundhedsfaciliteter, som ydede primær sundhedspleje, samt en række meget effektive sundhedsprogrammer rettet mod malaria, diarré sygdomme og andre smitsomme sygdomme.

Tine Gammeltoft

Tine Gammeltoft er lektor ved Institut for Antropologi, Københavns Universitet siden 2002. Ph.d. i antropologi, Københavns Universitet, 1997, mag.art. i kultursociologi, Københavns Universitet, 1992. Taler og læser vietnamesisk efter studieophold i Vietnam 1992-1994, 1998, og 2003-2006.

Har skrevet bogen "Women's Bodies, Women's Worries. Health and Family Planning in a Vietnamese Rural Community", Curzon Press, 1999 London, 278 sider. Biografi på www.kvinfo.dk.

Men siden Doi Moi har regeringen prioriteret sundhed lavere, og sundhedsudgifter dækkes i stigende omfang af individer og husholdninger frem for af staten. Det har været muligt, skriver Deolalikar, fordi familiers indkomster i samme periode er vokset kraftigt: mange familier har nu midler til at betale for ting, de ikke havde haft råd til ti år tidligere.

Men når prisen for sundhedspleje skal betales af den enkelte selv, opstår der også stigende ulighed: De borgere i Vietnam, der har råd, kan i dag købe avanceret medicinsk behandling, mens de, der ikke har råd, oplever en ekstrem sårbarhed, når sygdom rammer.

For Vietnams fattige er sygdom ofte lig økonomisk katastrofe: Et hospitalsophold koster typisk op imod en fjerdedel af det, et fattigt hushold har til forbrug om året. Udover uligheden peger Deolalikar på andre problemer, som kommercialiseringen af sundhedsvæsenet medfører.

Et problem er et galopperende medicinforbrug. Fordi medicin nu er en vare, der sælges uden nogen særlig regulering, og ofte tilmed en billig vare, er der de seneste år sket en enorm vækst i selv-medicinering. Folk køber ofte deres medicin af medicin-sælgere, som ikke har nogen særlig uddannelse og som sælger medicin, der ikke kræver recept. Konsekvensen er bl.a. en udbredt antibiotika resistens, som kan gøre det vanskeligt for Vietnam at kontrollere og forebygge infektionssygdomme.

Familien og hiv/aids

Kapitel 4 er skrevet af Myriam de Loenzien og har titlen 'Familien – en hjørnesteen i kampen mod HIV/AIDS.' De Loenzien viser, hvordan den vietnamesiske regering i øjeblikket placerer familien i centrum, når det gælder pleje af de individer, der er ramt af hiv/aids. I første del af kapitlet viser Loenzien, hvordan den vietnamesiske stat til at begynde med definerede hiv/aids som et socialt problem snarere end et sundhedsproblem. Hiv/aids blev set som et 'socialt onde', der var forbundet med

andre 'sociale onder' såsom narkomisbrug, spil, prostitution og kriminalitet.

Det blev imidlertid efterhånden tydeligt, at denne tilgang havde uhensigtsmæssige effekter, herunder en omfattende diskrimination af hiv-smittede mennesker. Siden 2003 har regeringen derfor defineret hiv/aids som et sundhedsproblem og som et problem, der kun kan løses via en fælles indsats, hvor både individer, familier, nærsamfund og nationen som helhed må arbejde sammen.

Især familiens ansvar for hiv/aids-forebyggelse og kontrol understreges fra officielt hold: Forventningen er, at familien sørger for, at personer med hiv/aids fortsat kan forblive integreret i nærsamfundet frem for at blive diskrimineret og udstødt.

I sin egen forskning har de Loenzien set på, hvordan familier med et hiv-smittet familiemedlem så tackler den udfordring, staten stiller dem overfor. Hun har talt med 64 hiv-smittede personer og deres familier, alle i Hanoi. De hiv-smittede mænd og kvinder, hun har talt med, beskriver deres familier på meget ambivalent vis: De fremstiller familien som det sted, de kan finde hjælp og støtte – men også som en meget kontrollerende instans, som indimellem bidrager til den hiv-smittedes isolation snarere end til social integration.

Solidt overblik over familieliv

Styrken i de Loenzien's kapitel og i flere andre af bogens kapitler er den kombination af forskellige former for data, der trækkes på. De Loenzien giver os indblik i statistikker og lovtekster, men også i de følelser og frustrationer, som udtrykkes af mennesker, hun har talt med i Hanoi.

Det samme gælder en række andre kapitler, særligt Hung Cam Thai's kapitel om unge Viet Kieu mænd, der drømmer om at blive gift; Danièle Bélanger og Katherine Pendakis' kapitel om unge ugifte kvinder fra landet, der får fabriksarbejde i storbyen, hvor de arbejder hårdt for at kunne sende penge hjem og gengælde lidt af alt det, deres forældre har gjort for dem; og Truong Huyen Chis kapitel om, hvad arbejde betyder for mennesker i en landsby i Den Røde Flods delta, hvor mange voksne udfører migrantarbejde i Hanoi, mens deres børn bliver boende hjemme i landsbyen, alene eller sammen med bedsteforældre.

Kapitler som disse giver konkrete og levende indblik i de mange måder, familieliv udspilles på i Vietnam i dag, mens de lange historiske linjer trækkes på eksemplarisk vis i bogens introduktion og efterord. Denne bog vil være værd at læse for alle med interesse i samfundsforhold i Vietnam i dag. Den giver et solidt overblik over den eksisterende viden om familieliv i landet og præsenterer interessant ny forskning om familien set fra en række forskellige samfundsvidenskabelige vinkler.